

Juridikavdelningen
Stayesh Abdollahi

Fastställande av tilläggsbelopp för efterlevandestöd – tillämpning av Administrativa kommissionens beslut H12

Pensionsmyndighetens ställningstagande

EU-domstolens dom i mål C-473/18 *GP* samt beslut H12 innebär inte någon förändrad beräkning av tilläggsbelopp avseende efterlevandestöd. Eftersom efterlevandestödet indexregleras regelbundet ska punkten 5 i beslut H12 fortsatt vara tillämplig och aktuella växelkurser beaktas i enlighet med beslut H12 vid årsräkningarna.

Frågeställning

Efterlevandestöd till barn är en särskild familjeförmån som kan betalas ut med fullt belopp eller med tilläggsbelopp. Frågan är hur Pensionsmyndigheten ska fastställa gällande växelkurser vid beräkning av tilläggsbeloppets storlek i de situationer när efterlevandestödet ska samordnas med förmåner från andra medlemsstater. Frågan om myndighetens beräkning ska förändras har aktualiserats dels med anledning av att EU-domstolen den 4 september 2019 meddelade dom i mål nr C-473/18 *GP*, dels utifrån Administrativa kommissionens (AK) beslut H12 av den 19 oktober 2021 om den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 (beslut H12).

Bakgrund

Efterlevandestöd till barn – en familjeförmån

Efterlevandestöd till barn är ett grundläggande ekonomiskt stöd som kan betalas ut till barn som bor i Sverige och i vissa fall även till barn som inte är bosatta i Sverige. Bestämmelserna om efterlevandestöd för barn finns i 77 och 79 kap. socialförsäkringsbalken (SFB). Syftet med stödet är att ge barnet rätt till en viss lägsta ersättningsnivå och garantera en lägsta rimlig levnadsstandard. Ett barn har rätt till barnpension och efterlevandestöd om barnets ena förälder eller båda föräldrar har avlidit. Efterlevandestöd betalas ut till barn vars förälder/föräldrar inte har haft någon inkomst alls eller haft en låg sådan i de fall barnpension inte kan betalas ut alls eller endast med ett lågt belopp.¹ Efterlevandestöd till barn är inte en pensionsförmån utan klassificeras som en extra eller särskild familjeförmån (artikel 69 förordning 883/2004).²

Tilläggsbelopp – sekundärland

De prioriteringsregler som gäller för familjeförmåner vid sammanträffande av förmåner i andra medlemsstater enligt artiklarna 67–68 förordning 883/2004 gäller för efterlevandestöd. Det betyder att Pensionsmyndigheten måste utreda om Sverige är

¹ I likhet med barnpension kan efterlevandestödet betalas ut till och med barnets 18-års månad. Även ett barn som fyllt 18 år kan få efterlevandestöd om barnet studerar på gymnasieskola eller motsvarande. Stödet lämnas dock längst till och med juni månad det året hen fyller 20 år.

² Prop. 1999/2000:91 s. 112.

primärt eller sekundärt ansvarig. Att vara primärt ansvarig innebär att medlemsstaten har huvudansvaret för utbetalningen av familjeförmånen. I de fall Sverige är sekundärland kan Pensionsmyndigheten i förekommande fall betala ut ett tilläggsbelopp (artikel 68.2) om efterlevandestödet utgår med ett högre belopp i Sverige i förhållande till primärlandet. Sverige är sekundärland när barnet *bor i någon annan medlemsstat* som har extra eller särskild familjeförmån till barn som mist en eller båda föräldrar och den avlidne/avlidna har varit försäkrad/e i Sverige. Efterlevandestödet samordnas med svensk barnpension, eventuell utländsk barnpension från annat land och med den särskilda familjeförmånen som beviljats i bosättningslandet, vilket innebär att tilläggsbeloppet avkortas med ovan nämnda förmåner.

För tid före den 1 maj 2010 tillämpas förordningarna 1408/71 och 574/72. Efterlevandestödet ska enligt 8 kap. förordning 1408/71 samordnas med övriga familjeförmåner (så som exempelvis barnbidrag och föräldrapenning). Om den avlidne föräldern någon gång arbetat i ett land som inte har barnpension blir även barnpensionen en familjeförmån enligt 8 kap. förordning 1408/71. Sverige är sekundärland när barnet *bor i Sverige* tillsammans med vårdnadshavaren och vårdnadshavaren arbetar och är försäkrad i en annan medlemsstat och den avlidne varit försäkrad i Sverige. Efterlevandestöd kan beviljas om den avlidne inte varit försäkrad i något annat land som eventuellt kan bevilja barnpension. Sverige är även sekundärland i de fall när barnet *bor i en annan medlemsstat* tillsammans med vårdnadshavaren som arbetar och är försäkrad där och den avlidne har varit försäkrad i det landet och i Sverige.

Årsomräkningar av efterlevandestöd

I AK-beslut nr H3 av den 15 oktober 2009 om den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 (beslut H3) respektive beslut H12 beskrivs vilken växelkurs som ska användas i olika situationer där växelkurser måste fastställas för att en beräkning av belopp och samordning av förmåner ska kunna göras. Efterlevandestödet är knutet till prisbasbeloppet som justeras årligen och i sin tur utgår från förändringarna i konsumentprisindex. Det innebär att efterlevandestödet årligen räknas om. Vid beräkning av tilläggsbelopp har Pensionsmyndigheten fram till den 28 februari 2022 tillämpat punkten 5 i AK-beslut nr H3³. Det har inneburit att aktuella växelkurser enligt beslutet tillämpats vid årsomräkningen av förmånen.

Skälen för ställningstagandet

EU-domstolens dom - växelkurser i förhållande till familjeförmåner
EU-domstolen meddelade den 4 september 2019 dom i mål nr C-473/18 *GP* efter begäran om förhandsavgörande från en nationell domstol i Tyskland. Avgörandet

³ Beslutet upphävdes och ersattes med beslut H12 av den 19 oktober 2021 om den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 (beslut H12). Punkten 5 i beslut H12 är nästintill likalydande med punkten 5 i beslut H3.

handlar om tolkningen av AK:s beslut H3 i förhållande till beräkningen av tilläggsbelopp för en familjeförmån.

Målet rör en familj med två barn som bodde i Tyskland där båda makarna arbetade i Schweiz. Paret fick barntillägg från Schweiz och ansökte i Tyskland om tilläggsbelopp. Myndigheten i Tyskland avslag ansökan med motiveringen att det belopp som paret fick vid beräkningen av växelkursen från den dag då beslutet fattades motsvarade 184 euro, vilket var ett högre belopp än det som betalades ut som barnbidrag i Tyskland för aktuell period. Makarna överklagade beslutet och hävdade att tidpunkten för växelkursen istället skulle vara den månad då förordningarna blev tillämpliga på deras situation och att ett tilläggsbelopp om 18,05 euro per barn därför skulle beviljas varje månad aktuell period. Frågorna i målet gällde

- dels vilken bestämmelse i beslut H3 som var tillämplig vid valutaomräkningen för att fastställa summan för ett tilläggsbelopp,
- dels hur innebörden i punkten 2 i beslut H3 skulle tolkas avseende att ”växelkursen [ska] vara den kurs som offentliggörs den dag då institutionen utför beräkningen/omvandlingen”, förutsatt att domstolen ansåg punkt 2 tillämplig.

EU-domstolen konstaterade inledningsvis att AK-beslut H3 är en genomförandeförordning till förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt att beslutet därför ska tolkas i enlighet med grundförordningarna där så är möjligt.⁴ Domstolen ansåg inte att punkterna 3–5 i beslutet kunde tillämpas då ordalydelsen i punkt 3 anger att den i första hand ska tillämpas när en medlemsstats myndighet ska räkna om ett belopp till en valuta i en annan medlemsstat. Tvisten i målet rörde den omvända situationen. I det aktuella fallet ansåg därför EU-domstolen att punkt 2 i AK-beslut H3 ska användas vid beräkning av tilläggsbelopp.

Förmånen i det nationella målet bestod av en familjeförmån och av ett eventuellt tilläggsbelopp som betalades ut som en månatlig förmån. Enligt artikel 68.1.a och 68.2 i förordning 883/2004, enligt vilka artiklar förmånen betalas ut, har EU-domstolen tidigare slagit fast att en sådan bestämmelse om förbud mot kumulering syftar till att familjen får ett totalt belopp som motsvarar det förmånligaste beloppet.⁵ För att säkerställa att det mest förmånliga beloppet betalas ut, ska därför den växelkurs användas som är närmast utbetalningsdatumet. Det innebär att olika växelkurser används vid varje utbetalning för återkommande utbetalningar som sker med jämna mellanrum. I förevarande fall har utbetalningar skett varje månad under en lång period. Om en enhetlig växelkurs skulle användas riskeras att det mest förmånliga beloppet inte betalas ut eller att det belopp som beviljas överstiger detta.⁶ EU-domstolen menar att även om denna tolkning innebär en ytterligare administrativ börda är det inte möjligt att välja en annan beräkningsmetod med motiveringen att det vore mer praktiskt. Det skulle strida mot den klara ordalydelsen i rättsakten liksom dess bakomliggande syfte.⁷

⁴ Se p. 30 i domen.

⁵ Se p. 46, EU-domstolens dom av den 30 april 2014 i mål nr C-250/13 *Wagener*.

⁶ Se p. 35, C-473/18.

⁷ I EU-domstolens dom i mål nr C-250/13 *Wagener* prövades en likartad fråga men enligt då gällande förordning 1408/71 samt tillämpningsförordning 574/72. EU-domstolen konstaterade

Beslut H12

Sedan EU-domstolen meddelat sitt avgörande har beslut H3 reviderats. Den 28 februari 2022 trädde AK:s nya beslut i kraft, beslut H12 av den 19 oktober 2021 om den dag som ska gälla för fastställandet av de växelkurser som avses i artikel 90 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009. Det nya beslutet ersätter beslut H3. I skäl 3 i ingressen har det lagts till att enligt EU-domstolens rättspraxis (C-473/18) ska medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att beakta valutakursfluktuationer som kan uppstå vid tillämpning av grundförordningen eller genomförandeförordningarna. Enligt punkten 3 i beslut H12 är bestämmelsen inte längre begränsad till att tillämpas endast vid situationer när en medlemsstat räknar om ett belopp i den egna valutan till en annan medlemsstats valuta, utan kan tillämpas i samtliga fall där en valutaomvandling behöver ske.⁸ Det innebär att det är punkten 3b som sedermera ska användas i den situation som aktualiseras i C-473/18 och inte punkten 2.

Fastställande av tilläggsbelopp vid årsräkningar av efterlevandestöd
Efterlevandestödet är en förmån som regelbundet indexregleras varför den årligen räknas om. Vid fastställande av tilläggsbelopp har växelkursen tidigare fastställs enligt punkten 5 i beslut H3 och sedermera genom punkten 5 i beslut H12⁹. I målet GP ansågs inte punkten 5 tillämplig. EU-domstolen konstaterade dock att även om punkten 5 i beslut H3 hade varit tillämplig i målet så skulle det leda till att den växelkurs som skulle användas skulle ligga för långt ifrån de månatliga utbetalningarna och att en sådan tillämpning skulle strida mot rätten till det förmånligaste beloppet.¹⁰ I det aktuella målet förelåg dock särskilda omständigheter. Det rörde sig bl.a. om en retroaktiv period om två och ett halvt år för vilken tilläggsbeloppet skulle fastställas. Vidare rörde domen en månatlig familjeförmån. Efterlevandestöd är en förmån som beviljas med ett årsbelopp. Med bakgrund av att domen rör månatliga familjeförmåner samt de särskilda omständigheter som förelåg i målet anser Pensionsmyndigheten inte att EU-domstolens dom i mål C-473/18 GP eller beslut H12 innebär någon förändrad beräkning av tilläggsbelopp avseende efterlevandestöd.

Detta rättsliga ställningstagande har beslutats av avdelningschefen Lena Aronsson efter föredragning av juristen Stayesh Abdollahi. I den slutliga handläggningen har även enhetschefen Martina Irving deltagit.

att vid valutaomräkning, vid beräkningen av tilläggsbeloppet för familjebidrag ska den officiella växelkursen fastställas per den dag då dessa bidrag betalades ut av den medlemsstat där den anställde förvärvsarbetar.

⁸ Pensionsmyndighetens tolkning har dock även sedan tidigare varit att punkten 3 i beslut H3 används i samtliga situationer när en förmån från en annan medlemsstat ska omvandlas till svenska kronor.

⁹ 5. En institution som utger en förmån som regelbundet indexregleras enligt nationell lagstiftning ska, om beloppen i en annan valuta påverkar den förmånen, vid den nya beräkningen tillämpa den växelkurs som offentliggjorts för den första dagen i den månad som föregår den månad då indexregleringen ska göras, om inget annat anges i nationell lagstiftning.

¹⁰ Se p. 46, C-473/18.

Beslutet har föregåtts av beredning med produktionsavdelningen.

Lena Aronsson

Stayesh Abdollahi